

FİSKAL YÜKLƏR VƏ İQTİSADI GƏLƏCƏK: DÖVLƏT BÖRCÜNÜN MAKROİQTİSADI DALĞALANMA TƏSİRLƏRİ

Amin Rəşidov

<https://orcid.org/0009-0009-2753-5754>

Müəssisə: Naxçivan Dövlət Universiteti, Naxçivan

*Yazışılan müəllif: aminrashidov78@gmail.com; Tel.: +50 653 6497 (Yalnız bir müəllif)

XÜLASƏ

Məqalə həm mərkəzi, həm də yerli hökumət səviyyəsində borclanmanın makroiqtisadi dalğalanma təsirlərinə diqqət yetirərək, dövlət borcunun fiskal yüklərini və iqtisadi nəticələrini araşdırır. Hökumətlər iqtisadi artımı, ictimai xidmətləri və infrastruktur investisiyalarını maliyyələşdirmək üçün borc alır, lakin həddindən artıq borc uzunmüddətli iqtisadi sabitliyə mane ola bilər. Məqalədə maliyyə öhdəlikləri, maliyyə bazarına çıxış və institusional strukturların təsiri ilə borclanma şərtlərinin ölkələr arasında necə dəyişdiyi təhlil edilir. Məqalə iqtisadi artım və maliyyə sabitliyini tarazlaşdırmaq üçün borcun məsuliyyətli idarə edilməsinin və fiskal intizamın vacibliyini vurğulayır.

Açar sözlər: Dövlət borcu, fiskal siyasət, makroiqtisadi təsirlər

Giriş

Mərkəzi və yerli hökumətlər tərəfindən borclanmanın iqtisadi siyasəti bir ölkənin maliyyə və iqtisadi sağlamlığının idarə edilməsinin əsas aspektidir. Hökumətlər iqtisadi artımı təşviq edən, dövlət xidmətlərini dəstəkləyən və infraqstruktura investisiya yatan fəaliyyətləri maliyyələşdirmək üçün borc alırlar. Bununla belə, mərkəzi və yerli hökumətlərin borclanma siyasətləri müxtəlif amillərə, o cümlədən fiskal öhdəliklərin həcminə, maliyyə bazarlarına çıxış imkanlarına və institusional strukturlara görə əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənir. Dövlət borcunun istifadəsi həm iqtisadi artımı stimullaşdırmaq üçün bir vasitədir, həm də mənfi fiskal nəticələrin qarşısını almaq üçün diqqətli idarəetmə tələb edən bir problemdir. Borclanma hökumətlərə dövrü iqtisadi tənəzzüllərin təsirlərini yumşaltmağa, uzunmüddətli layihələrə investisiya yatırmağa və milli və yerli rifaha töhfə verən siyasətləri həyata keçirməyə imkan verir. Bununla belə, iqtisadi artımı boğa biləcək həddindən artıq borc yüklərindən qaçmaq üçün borclanmanı məsuliyyətlə idarə etmək vacibdir. Mərkəzi hökumətin borcu büdcə məhdudiyyətinə uyğun olaraq inkişaf edir:

$$D_{c,t+1} = (1 + r_c)D_{c,t} - S_{c,t} + B_t$$

$D_{c,t+1}$: t vaxtında mərkəzi dövlət borcu

(r_c) : mərkəzi borcun faiz dərəcəsi

$S_{c,t} = T_{c,t} - G_{c,t}$: İlkən profisit (vergilər $T_{c,t}$, çıxışın qeyri-faiz xərcələri $G_{c,t}$)

B_t : Yerli hökumətə köçürmə/subsidiya

Yerli hökumətin borclanması riyazi olaraq oxşar tənlikdir:

$$D_{l,t+1} = (1 + r_l)D_{l,t} - S_{l,t} - B_t$$

$D_{l,t+1}$: t vaxtında yerli dövlət borcu

$(r_l = r_c + \text{risk premiyası})$: Defolt riski səbəbindən yüksək faiz dərəcəsi.

$S_{l,t} = T_{l,t} - G_{l,t}$: Yerli ilkən profisit

Riyazi ifadədən də aydın olduğu kimi mərkəzi hökumətin borclanmadakı faiz dərəcəsi yerli hökumətə görə daha aşağıdır. Çünki yerli hökumətin borcun faizi və əsas məbləği ödəmək üçün gəlir qaynağı mərkəzi hökumətə görə limitlidir. Eyni zamanda yerli hökumət mərkəzi hökumətə görə daha çox istehlak məqsədli borclanmaya yönəlir. Mərkəzi hökumət səviyyəsində borclanma adətən müxtəlif milli xərcələri, o cümlədən sosial xidmətlər, müdafiə, infrastruktur və dövlət investisiyalarını maliyyələşdirmək üçün istifadə olunur. Bu səviyyədə borclanma çox vaxt dövlət istiqrazlarının, xəzinə veksellərinin buraxılması və ya Beynəlxalq Valyuta Fondu (BVF) və Dünya Bankı kimi beynəlxalq maliyyə institutlarından borc götürməklə asanlaşdırılır. Mərkəzi hökumətlər adətən gəlir vergiləri, korporativ vergilər və satış vergiləri kimi geniş çeşidli gəlir mənbələrindən vergi tutmaq imkanlarına görə beynəlxalq kapital bazarlarına daha çox çıxış əldə edirlər. Məsələn, Birləşmiş Ştatlarda federal hökumət büdcə kəsirlərini maliyyələşdirmək və kritik investisiyaları maliyyələşdirmək üçün uzun müddətdir ABŞ Xəzinədarlığı istiqrazlarının buraxılması yolu ilə borclanmaya arxalanır. Böyük mərkəzi borcuna baxmayaraq, ABŞ güclü iqtisadiyyatı, beynəlxalq kapital bazarlarına çıxışı və borcunun qlobal ehtiyat valyutası olan ABŞ dollarında ifadə olunması səbəbindən nisbətən sabit maliyyə vəziyyətini qoruyub saxlamışdır. Cədvəl 1-də ABŞ borcunun mərkəzi və yerli hökumətlər əsasında vəziyyəti və borcun miqdarına təsir edən mühüm faktorlar qeyd edilmişdir.

Cədvəl 1

İllər	Mərkəzi hökumət (trilyon ABŞ dolları)	Yerli hökumət (trilyon ABŞ dolları)	(Mərkəzi hökumətin borcunun artmasına səbəb olan faktorlar)
2015	18,15	3,20	Neftin qiymətinin kəskin ucuzlaşması
2016	19,57	3,25	Brexit qeyri-müəyyənliyi
2017	20,25	3,29	Trump vergi endirimləri
2018	21,52	3,34	Müdafiə xərcələrinin artması
2019	22,72	3,27	Ticarət müharibələri
2020	26,95	3,27	COVID-19 yardım paketləri

2021	28,43	3,27	Amerika xilasetmə planı
2022	30,93	3,27	İnflyasiyanın Azaldılması Qanunu
2023	33,17	3,27	Artan faiz dərəcələri
2024	35,46	3,27	Artan inflyasiya

Mənbə: Dünya Bankı və Beynəlxalq Pul Fondunun statistika məcmuəsi və ABŞ mətbuat xəbərləri əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

2021-ci ilə qədər Birləşmiş Ştatlar borcunun ÜDM-ə nisbəti təxminən 130% idi ki, bu da hökumətin maliyyə sistemlərinə güvəndiyinə görə yüksək borc səviyyələrinə xidmət göstərmək qabiliyyətini nümayiş etdirir [4].

Eynilə, Yaponiya kimi ölkələrdə borclanma hökumətin iqtisadi siyasətinin mühüm tərkib hissəsi olmuşdur. Son illərdə dövlət borcu ÜDM-in 250%-ni ötməklə Yaponiya dünyada borcun ÜDM-ə nisbəti ən yüksək olan ölkədir [8]. Bu böyük borca baxmayaraq, Yaponiya hökumətinin borclanması hökumətə nisbətən aşağı faiz dərəcələri ilə borc götürməyə imkan verən daxili əmanətlərin yüksək səviyyəsi də daxil olmaqla, bir sıra amillərə görə idarə oluna bilər. Bundan əlavə, Yaponiya hökuməti uzunmüddətli infrastruktur layihələrini, sosial proqramları və ölkənin qocalmış əhalisini və aşağı doğum nisbətərini həll etməyə yönəlmiş digər investisiyaları maliyyələşdirmək üçün strateji olaraq borclanmadan istifadə etmişdir. Bununla belə, Yaponiyanın borc vəziyyəti, xüsusilə gələcək iqtisadi sabitlik və maliyyə böhranları potensialına gəldikdə, yüksək dövlət borc səviyyələri ilə bağlı riskləri vurğulayır.

Yerli hökumətlərin borclanma siyasətləri ölkələr arasında geniş şəkildə fərqlənir. Avropa İttifaqında yerli hökumətlərin borclanması ciddi fiskal qaydalar və büdcə nəzarəti ilə tənzimlənir [1]. Məsələn, Almaniyada yerli hökumətlərə infrastruktur layihələrini maliyyələşdirmək üçün borc götürməyə icazə verilir, lakin onlar federal hökumət tərəfindən müəyyən edilmiş milli fiskal hədəflərə və borc limitlərinə əməl etməlidirlər. Almaniyadakı fiskal qaydalar yerli hökumətlərin balanslaşdırılmış büdcələri saxlamalarını və fiskal sabitliyə təhlükə yarada biləcək həddən artıq borclanmanın qarşısını almaq üçün nəzərdə tutulub. Böyük Britaniyada yerli hökumətlər, əksinə, borc götürmə imkanlarında daha məhduddur. Böyük Britaniya hökuməti 1988-ci il tarixli Yerli Hökumətin Maliyyə Aktını həyata keçirmişdir ki, bu qanun borclanmanı mənzil və kapital qoyuluşu kimi xüsusi məqsədlərlə məhdudlaşdırır. Akt yerli hakimiyyət orqanlarının yalnız gəlir əldə etmək və ya əsas kapital layihələri ilə birbaşa əlaqəsi olan layihələr üçün borc ala biləcəyini nəzərdə tutur [6].

İnkişaf etməkdə olan iqtisadiyyatlarda mərkəzi və yerli hökumətlərin borclanması çox vaxt iqtisadi inkişafın maliyyələşdirilməsində əsas rol oynayır. İnfrastruktur defisitləri və ya sosial və iqtisadi islahatlara ehtiyacı olan ölkələr kritik layihələrin maliyyələşdirilməsi vasitəsi kimi tez-tez borclanmaya müraciət edirlər. Bununla belə, bu ölkələrdə borclanma zəif institutlar, qeyri-sabit gəlir axınları və əlverişli borclanma şərtlərinə məhdud çıxış səbəbindən çox vaxt yüksək risklərlə müşayiət olunur.

Məsələn, Argentinada hökumətin həddindən artıq borc alması yüksək inflyasiya, dövlət borcunun ödənilməməsi və maliyyə qeyri-sabitliyi ilə xarakterizə olunan təkrar borc böhranlarına səbəb olmuşdur. Ölkənin təcrübəsi məsuliyyətli borclanma siyasətinin vacibliyini və fiskal intizamın zəruriliyini vurğulayır. 2000-ci illərdə Argentinanın dövlət borcu qeyri-davamlı həddə çatdı və hökumət geri ödəmə öhdəliklərini yerinə yetirə bilmədiyi üçün borcunu restrukturizasiya etmək məcburiyyətində qaldı. Nəticədə, Argentina adekvat fiskal nəzarət olmadan borc alma risklərini vurğulayan əhəmiyyətli iqtisadi qarışıqlıq yaşadı [5].

Digər tərəfdən, Çin inkişaf etməkdə olan iqtisadiyyat nümunəsini təqdim edir, burada dövlət borclanması sürətli iqtisadi artımı dəstəkləmək üçün strateji olaraq istifadə olunur. 2000-ci illərin əvvəllərindən Çin magistral yollar, hava limanları və enerji sistemləri kimi irimiqyaslı infrastruktur layihələrini maliyyələşdirmək üçün borclanmadan istifadə etdi. Ölkə həmçinin ticarət və iqtisadi inteqrasiyanı təşviq etmək üçün Asiya, Afrika və Avropada infrastruktur qurmağı hədəfləyən iddialı “Bir Kəmərlər Bir Yol” Təşəbbüsünü (BRI) dəstəkləmək üçün borc götürməyə güvənmişdir. Çinin borc səviyyələri son illərdə artsa da, borclanmanın çox hissəsi uzunmüddətli iqtisadi gəlir gətirməsi gözlənilən investisiyalara yönəldilib. Dünya Bankı Çinin infrastruktura yatırdığı investisiyaların ölkənin iqtisadi artımında əsas rol oynadığını vurğuladı və bu, Çinin dünyanın ikinci ən böyük iqtisadiyyatına çevrilməsinə səbəb oldu [7].

Azərbaycan iqtisadiyyatına baxış

Azərbaycanda hökumət xüsusilə ölkənin neft ixracından asılılığından sonra əsas infrastruktur layihələrini maliyyələşdirmək və fiskal kəsirləri idarə etmək üçün borclanmadan istifadə edib. Azərbaycanın neft sərvətləri tarixən əhəmiyyətli dövlət gəlirləri təmin etmişdir; lakin bu gəlirlər global neft qiymətlərindəki dalğalanmalara məruz qalır. Buna cavab olaraq Azərbaycan öz iqtisadiyyatını şaxələndirdi və infrastrukturun inkişafını maliyyələşdirmək və neft və qaz ixracından asılılığını azaltmaq üçün borclanmaya üz tutdu. Məsələn, Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu, qismən Dünya Bankı və Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı (AYİB) kimi beynəlxalq qurumların kreditləri hesabına maliyyələşdirilən iddialı regional infrastruktur layihəsidir. Bu layihə Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə arasında əlaqəni gücləndirmək və regionda ticarət axınını yaxşılaşdırmaq məqsədi daşıyır.

“Azərbaycanın dövlət borcu digər neft ixrac edən ölkələrlə müqayisədə nisbətən aşağı olaraq qalır və borcun ÜDM-ə nisbəti 2021-ci ildə təxminən 19,5% təşkil edir” [7]. Bu aşağı borc səviyyəsi hökumətə iqtisadiyyatı idarə etməkdə daha çox fiskal çeviklik verir. Bununla belə, Azərbaycanda yerli özünüidarəetmə orqanlarının borclanması daha məhduddur, çünki yerli hakimiyyət orqanları maliyyələşmə üçün ümumiyyətlə mərkəzi hökumətin transfertlərinə güvənirlər. Azərbaycanda fiskal qeyri-mərkəzləşmə zəif olaraq qalır və yerli hökumətlər borclanma ehtiyaclarını ödəmək üçün kifayət qədər gəlir əldə etməkdə çətinliklərlə üzləşirlər [2, s. 140]. Mərkəzi hökumət milli layihələr üçün borc ala bilsə də, yerli hökumətlər bələdiyyə xidmətləri və infrastruktur üçün vəsait toplamaqda

məhdudiyətlərlə üzləşirlər.

Mərkəzi və yerli hökumətlərin borclanması xüsusilə fiskal problemlər və ya iqtisadi tənəzzüllər zamanı iqtisadi inkişafın maliyyələşdirilməsində mühüm rol oynayır. Borclanma ilə bağlı siyasətlər milli və yerli iqtisadiyyatların davamlılığına əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərə bilər və buna görə də diqqətlə hazırlanmalı və nəzarət edilməlidir. Mərkəzi hökumətlər daha çox borc götürmə qabiliyyətinə və maliyyə bazarlarına çıxışa malikdirlər, yerli hökumətlər isə daha böyük məhdudiyətlərlə üzləşirlər. İnfrastruktur kimi məhsuldar investisiyalar üçün məsuliyyətli borclanma iqtisadi artımı və inkişafı stimullaşdırır bilər. Bununla belə, qeyri-məhsuldar məqsədlər üçün və ya adekvat fiskal intizam olmadan borclanma həddindən artıq borc yüklərinə və iqtisadi qeyri-sabitliyə səbəb ola bilər. ABŞ, Yaponiya, Argentina, Çin və Azərbaycan kimi ölkələrin təcrübələri borclanmanın istifadəsinin müxtəlif yollarını və borclanmanın iqtisadi artıma və sabitliyə müsbət töhfə verməsini təmin etmək üçün düzgün maliyyə idarəçiliyinin vacibliyini vurğulayır.

Azərbaycanda borc böyük infrastruktur layihələrinin maliyyələşdirilməsində mühüm rol oynayır, xüsusən də ölkənin neftdən sonrakı iqtisadi diversifikasiya söylərindən sonra. Azərbaycanın dövlət borcu neftdən asılı olan digər iqtisadiyyatlarla müqayisədə nisbətən aşağı səviyyədə qalsa da, hökumət öz iqtisadiyyatını şaxələndirməyə və qeyri-neft sektorlarını maliyyələşdirməyə çalışdığı üçün strateji borclanmaya ehtiyac artır. Dünya Bankının məlumatına görə, *“2021-ci ildə Azərbaycanın dövlət borcunun ÜDM-ə nisbəti təxminən 19,5% təşkil edib”* [7]. Ölkə yollar, hava limanları və şəhərsalma layihələri kimi infrastrukturunu maliyyələşdirmək üçün borc götürüb. Bununla belə, neftin qiymətinin dəyişkənliyi Azərbaycanın fiskal siyasəti üçün əsas problem olaraq qalır, çünki neft gəlirlərindəki dalğalanmalar hökumətin borclara xidmət göstərmək qabiliyyətinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərə bilər. Nəticə etibarilə, borc infrastrukturun maliyyələşdirilməsi üçün faydalı alət ola bilsə də, Azərbaycan neft qiymətlərindəki şoklar fonunda borcdan həddən artıq asılılıq nəticəsində yaranan fiskal böhranlardan qaçmaq üçün borcunu diqqətlə idarə etməlidir.

BVF-nin məlumatına görə (2021), *“global dövlət borcu 2020-ci ildə global ÜDM-in 100%-dən çoxu ilə rekord həddə çatıb, bir çox inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan iqtisadiyyatlar pandemiya ilə bağlı xərclər səbəbindən artan borc yükləri ilə üzləşib”* [4]. BVF *“borcun keyfiyyətinə daha çox diqqət yetirməyə çağırır, borcun uzunmüddətli iqtisadi gəlir gətirə bilən və borcun davamlılığını təmin edə bilən məhsuldar investisiyaların maliyyələşdirilməsi üçün istifadə edilməli olduğunu vurğulayır”* [4].

İstər mərkəzi istərsə yerli hökumətin borclanması olsun onun strateji əhəmiyyəti vardır. Dövlət borcunun strateji əhəmiyyəti müasir iqtisadi sistemləri, xüsusən də inkişaf edən dünya nizamı və beynəlxalq əməkdaşlıq kontekstində başa düşmək üçün mərkəzi məsələdir. Hökumətin yerli və ya xarici kreditorlardan borc almasını nəzərdə tutan dövlət borcu uzun müddətdir ki, dövlət xərclərinin maliyyələşdirilməsi, fiskal kəsirlərin aradan qaldırılması və iqtisadi artımın asanlaşdırılması üçün mühüm alət olmuşdur. Dövlət borcunun strateji əhəmiyyəti təkcə artım və inkişafı təşviq etmək

qabiliyyətində deyil, həm də geosiyasi dinamikanın formalaşmasında və beynəlxalq maliyyə əməkdaşlığının təşviqində rolundadır.

Bununla belə, dövlət borcunun qlobal istifadəsi problemsiz deyil. İnkişaf etməkdə olan iqtisadiyyatlarda dövlət borcunun yüksək səviyyəsi maliyyə sabitliyi üçün ciddi risklər yarada bilər, xüsusən borc xarici valyutada olduqda və ya faiz dərəcələri əhəmiyyətli dərəcədə artdıqda. Dünya Bankı (2021) qeyd edir ki, *“bir çox aşağı və orta gəlirli ölkələr dövlət borcunun idarə olunmasında, xüsusən də borc xidməti dövlət gəlirlərinin böyük hissəsini istehlak etdikdə əhəmiyyətli çətinliklərlə üzləşirlər”* [7]. Məsələn, *“Zambiya və Qana kimi Sub-Sahara Afrikasının bir çox ölkəsi son illərdə artan borc yükü ilə üzləşmiş, borcun davamlılığı və defolt potensialı ilə bağlı narahatlıqları artırmışdır”* [3, s. 609]. Bəzi hallarda bu borc böhranları əmtəə qiymətlərinin dəyişməsi, valyuta məzənnəsinin dəyişməsi və qlobal maliyyə şokları ilə kəskinləşərək hökumətlərin borc öhdəliklərini yerinə yetirməsini çətinləşdirir.

Azərbaycanda dövlət borcunun strateji istifadəsi sürətli infrastruktur inkişafının maliyyələşdirilməsi və iqtisadiyyatın neft asılılığından uzaqlaşdırılması üçün həlledici əhəmiyyətə malikdir. *“Azərbaycanın dövlət borcu 2021-ci ildə ÜDM-in 19,5%-ni təşkil edərək, digər neft hasil edən ölkələrlə müqayisədə nisbətən aşağı səviyyədə qalıb”* [7]. Neft gəlirlərindən asılı olmasına baxmayaraq, Azərbaycan infrastruktur layihələrinin, o cümlədən yeni avtomobil yollarının, yaşayış evlərinin və enerji obyektlərinin tikintisinin maliyyələşdirilməsində mühüm nailiyyətlər əldə edib. Azərbaycanın dövlət borcuna yanaşması fiskal intizamı və davamlı borclanmanı vurğulayır, borcun uzunmüddətli iqtisadi artım və inkişafa töhfə verəcək məhsuldar investisiyaların maliyyələşdirilməsi üçün istifadə olunmasını təmin edir. Bundan əlavə, Azərbaycan ölkənin iqtisadiyyatının şaxələndirilməsi səylərini dəstəkləyən layihələrin maliyyələşdirilməsi üçün Dünya Bankı və Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı (AYİB) kimi beynəlxalq təşkilatlarla sıx əməkdaşlıq edib.

Nəticə

Dövlət borcunun milli inkişafın strateji aləti kimi istifadəsi təkcə infrastruktur layihələrinin maliyyələşdirilməsi ilə məhdudlaşmır. Dövlət borcu həm də böhran dövründə iqtisadi sabitlikdə mühüm rol oynayır. 2008-ci il qlobal maliyyə böhranı və COVID-19 pandemiyası zamanı dünyanın bir çox hökumətləri öz iqtisadiyyatlarını dəstəkləmək və vətəndaşlarına yardım göstərmək üçün borc götürdülər. Məsələn, ABŞ hökuməti fiziki şəxslərə və müəssisələrə birbaşa nağd ödənişlər də daxil olmaqla əhəmiyyətli fiskal stimullaşdırıcı tədbirlər həyata keçirdi və bu tədbirləri Xəzinədarlıq qiymətli kağızlarını buraxmaqla maliyyələşdirdi. Eynilə, Avropa İttifaqı üzv dövlətlərə pandemiyanın iqtisadi nəticələrindən qurtulmaq üçün maliyyə yardımı göstərən NextGenerationEU bərpa planını işə saldı. Bu nümunələr qeyri-müəyyənlik və böhran dövründə iqtisadiyyatları sabitləşdirmək üçün bir vasitə kimi istifadə oluna biləcəyini göstərməklə, qlobal iqtisadi sistemdə dövlət borcunun strateji əhəmiyyətini vurğulayır.

Nəticədə, qlobal iqtisadi düzəndə dövlət borcunun strateji əhəmiyyəti çoxşaxəlidir və təkcə milli iqtisadi siyasətlərə deyil, həm də beynəlxalq münasibətlərə və maliyyə əməkdaşlığına təsir göstərir. Dövlət borcu iqtisadi inkişafın maliyyələşdirilməsi, fiskal kəsirlərin idarə edilməsi və böhranlara cavab vermək üçün mühüm alət ola bilər. Bununla belə, onun effektivliyi sağlam fiskal idarəetmədən, borcun davamlılığından və beynəlxalq əməkdaşlıqdan asılıdır. ABŞ, Çin və Azərbaycan kimi ölkələrin təcrübələri dövlət borcunun iqtisadi artım, geosiyasi təsir və maliyyə sabitliyi üçün alət kimi istifadə olunmasının müxtəlif yollarını göstərir. Qlobal iqtisadiyyat bir-biri ilə daha çox əlaqəli olduqda, suveren borcun idarə edilməsi və onun davamlılığının təmin edilməsində beynəlxalq əməkdaşlığa ehtiyac artmaqda davam edəcək.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasının vahid büdcə təsnifatının təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Qərarı. №440, 11 oktyabr 2018-ci il.
2. Quliyev, F.T. Gəlirlər nəzəriyyəsi /F.Quliyev; Elmi red.: M.X.Meybullayev.- B.: Nağilevi, 2004.- 140 s.
3. Kaplan, Stephen B., and Kaj Thomsson The political economy of sovereign debt: Global finance and electoral cycles / *The Journal of Politics*, .2017. №79(2): p. –605–623. <https://doi.org/10.1086/688441>
4. Beynəlxalq Valyuta Fondu (IMF). (2021). Dünya İqtisadi Perspektivləri: Fərqli Bərpa Yolunun İdarə Edilməsi. Beynəlxalq Valyuta Fondu. <https://www.imf.org> ünvanından əldə olunub.
5. Dünya Bankı. (2020). Argentina: İqtisadi yeniləmə və fiskal siyasət. <https://www.worldbank.org> ünvanından əldə olunub
6. Böyük Britaniya Xəzinədarlığı (HM Treasury). (2021). 1988-ci il Yerli Hökumət Maliyyə Aktı. <https://www.gov.uk> ünvanından əldə olunub
7. Dünya Bankı. (2021). Azərbaycan: İqtisadi Baxış. Əldə edilib: <https://www.worldbank.org/en/country/azerbaijan>
8. İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı (OECD). (2021). OECD ölkələrində dövlət borcu və iqtisadi artım. OECD İqtisadi Perspektivləri. <https://www.oecd.org> ünvanından əldə olunub.

SUMMARY

Amin Rashidov

PhD student at Nakhchivan State University

The paper examines the fiscal burdens and economic consequences of public debt, focusing on the macroeconomic volatility effects of borrowing at both central and local government levels. Governments borrow to finance economic growth, public services and infrastructure investments, but excessive borrowing can hinder long-term economic stability. The paper analyzes how borrowing conditions vary across countries and how they vary under the influence of financial liabilities, access to financial markets and institutional structures. The paper emphasizes the importance of responsible debt management and fiscal discipline in balancing economic growth and financial stability.

Key words: Public debt, fiscal policy, macroeconomic effects

РЕЗЮМЕ

Amin Rashidov

PhD student at Nakhchivan State University

В статье рассматриваются фискальное бремя и экономические последствия государственного долга с акцентом на макроэкономические эффекты волатильности заимствований на уровне центральных и местных органов власти. Правительства берут займы для финансирования экономического роста, государственных услуг и инвестиций в инфраструктуру, однако чрезмерные заимствования могут препятствовать долгосрочной экономической стабильности. В работе анализируется, как условия заимствования различаются по странам и как они меняются под влиянием финансовых обязательств, доступа к финансовым рынкам и институциональных структур. В статье подчеркивается важность ответственного управления долгом и фискальной дисциплины для обеспечения баланса между экономическим ростом и финансовой стабильностью.

Ключевые слова: Государственный долг, Фискальная политика, Макроэкономические эффекты